

From the point of view of practical psychology, entrepreneurial competence is a personality's quality, ability, model of behaviour necessary for a successful solution of certain business tasks and achievement of high results in entrepreneurial activity.

Key words: *economics, education, entrepreneurship, competence, personality.*

УДК 371.1

DOI: 10.32626/2309-9763.2019-26-1.117-121

Марина Кононова

Maryna Kononova

МАЙСТЕР-КЛАС – ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ДЕФЕКТОЛОГА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

MASTER-CLASS – TECHNOLOGY OF PREPARING THE FUTURE SPEECH PATHOLOGIST TO PROFESSIONAL ACTIVITY

У статті висвітлено специфіку організації й проведення майстер-класу як форми професійної підготовки майбутнього дефектолога. Узагальнено підходи до визначення поняття “майстер-клас”. Розкрито структуру майстер-класу, охарактеризовано основні елементи технології його проведення та вимоги до організації та проведення майстер-класу. Встановлено, що майстер-клас мотивує студентів до освоєння навчальних програм; підвищує їх відповідальність за своє навчання; формує в студентів системне мислення.

Ключові слова: *майстер-клас, професійна підготовка, дефектолог, структура, технологія проведення.*

Упродовж останніх років процес отримання вищої освіти трансформувався у набуття важливих професійних і життєвих компетенцій та у засіб особистісної самореалізації майбутнього фахівця. Визначивши європейський напрям розвитку освіти як основний і принциповий, наша країна модернізує національну систему освіти з метою гуманізації, доступності, якості та конкурентоспроможності на тлі найкращих європейських і світових здобутків у сфері педагогічно-виховних методів та технологій. Однією з таких технологій професійної підготовки майбутніх дефектологів виступає майстер-клас як особлива форма передачі досвіду авторських розробок.

Аналізуючи наукові джерела щодо дослідження проблематики підготовки й проведення майстер-класів, можна зазначити, що різні його аспекти вивчались низкою науковців і практиків (Н. Гарбар, А. Дулова, М. Михнюк, Л. Соламатіна, У. Стукало та інші). У працях науковців майстер-клас визначають як головний засіб передачі концептуальної нової ідеї; висвітлюють вимоги до організації та проведення майстер-класу, методичні прийоми організації майстер-класу, критерії якості підготовки та проведення майстер-класу тощо.

Слід зауважити, що практичні питання щодо організації й проведення майстер-класів як технології професійної підготовки майбутніх дефектологів потребують подальших досліджень та наукових розробок.

Мета статті полягає у вивченні особливостей організації й проведення майстер-класу як форми професійної підготовки майбутнього дефектолога.

Поняття “майстер-клас” широко використовується в багатьох сферах діяльності людини, у тому числі й в освіті. Найчастіше в педагогічному співтоваристві під майстер-класом розуміють урок, захід, презентацію досягнень педагога, але це не зовсім так. У педагогічній літературі існує кілька десятків визначень поняття “майстер-клас”.

М. Поташник розглядає майстер-клас як передачу майстром учням досвіду, майстерності, мистецтва в точному змісті, найчастіше шляхом прямого і коментованого показу прийомів роботи [5].

На думку С. Кашлева, майстер-клас – це особлива форма навчального заняття, яка заснована на “практичних” діях показу й демонстрації творчого рішення певного пізнавального й проблемного педагогічного завдання [1, с. 21].

Отже, майстер-клас – це особливий жанр узагальнення та поширення педагогічного досвіду, що представляє собою фундаментально розроблений оригінальний метод або авторську методику, що спирається на свої принципи і має певну структуру. З цієї точки зору майстер-клас відрізняється від інших форм трансляції досвіду тим, що в процесі його проведення йде безпосереднє обговорення запропонованого методичного продукту і пошук творчого вирішення педагогічної проблеми як з боку учасників майстер-класу, так і з боку педагога, який проводить цей майстер-клас. Зазначена форма методичної роботи є ефективним прийомом передачі досвіду навчання і виховання, тому що центральною ланкою є демонстрація оригінальних методів освоєння певного змісту за активної ролі всіх учасників заняття.

Ми солідаризуємося з науковцями в тому, що майстер-клас – це форма ефективного професійного навчання [6; 7]; унікальна форма “нарощування” професіоналізму [8].

До найважливіших особливостей майстер-класу М. Ярославцева відносить такі: новий підхід до філософії навчання, що порушує усталені стереотипи; метод самостійної роботи в малих групах, що дозволяє провести обмін думками; створення умов для включення всіх в активну діяльність; постановка проблемного завдання і вирішення його через розгляд різних ситуацій; прийоми, що розкривають творчий потенціал, як педагога, який проводить майстер-клас, так і його учасників; форми, методи, технології роботи пропонуються, а не нав'язуються учасникам; форма взаємодії – співробітництво, співтворчість, спільний пошук [9].

Презентація напрацьованого професійного досвіду для його обміну та взаємообміну в ході проведення майстер-класу пред'являє досить істотні вимоги і до сторони, яка демонструє свій досвід, і до сторони сприймаючої й оцінюючої. У цьому зв'язку виникає проблема науково-методичної компетентності учасників майстер-класу. Перед учителем-майстром постає ціла низка проблем: які грані свого досвіду краще представити для осмислення в ході майстер-класу; яким чином краще зробити це; чи давати в більшому обсязі приклади практичної роботи, залишивши для їх колективної інтерпретації значне поле вільних концептуальних парадигм?

Майстерність педагога можна ототожнити з творчим процесом. В педагогічній теорії поняття майстерність розглядається як “найвищий рівень педагогічної діяльності...” [2, с. 20]; “вияв найвищої форми активності особистості вчителя у професійній діяльності..., доцільному використанні методів і засобів педагогічної взаємодії у кожній конкретній ситуації” [4, с. 25]. Так як основою педагогічної майстерності, на думку академіка І. Зязюна, є знання і педагогічний досвід, які знаходяться в постійному розвитку, то майстер-клас можна розглядати як форму передачі передового досвіду Майстром малодосвідченим викладачам [4, с. 20].

Керівник майстер-класу повинен виключити офіційне оцінювання роботи учасників майстер-класу, а через соціалізацію, афішування робіт дати можливість майбутнім вчителям-дефектологам самим оцінити та відкоригувати свою роботу. Авторські технології, які презентують у рамках майстер-класу, не мають властивості фотографічної відтворюваності; проте кожна з них несе ідейний заряд, володіє безліччю відтворюваних деталей, прийомів, елементів вчительської майстерності.

У взаємовідносинах з колегами, підкреслює А. Машуков, керівник повинен застосовувати певний стиль, проявляючи свої особистісні якості: комунікативність, загальнокультурний розвиток, інтелігентність, погляди, переконання, світогляд, характер, волю, темперамент тощо [3].

Тож, позиція керівника майстер-класу – це, перш за все, позиція консультанта і радника, що допомагає організувати навчальну роботу, осмислити наявність просування в освоєнні способів діяльності.

Аналізуючи літературу, можемо визначити вимоги до організації та проведення майстер-класу.

По-перше, майстер-клас повинен завжди починатися з актуалізації знань кожного учасника за запропонованою проблемою, що дозволить розширити свої уявлення знаннями інших учасників.

По-друге, майстер-клас як локальна технологія трансляції досвіду повинен демонструвати конкретний методичний прийом або метод, методику, освітню технологію. Він повинен складатися із завдань, які спрямовують діяльність учасників для вирішення поставленої проблеми, але всередині кожного завдання учасники абсолютно вільні: їм необхідно здійснити вибір шляху дослідження, вибір засобів для досягнення мети, темпу роботи тощо.

По-третє, при підготовці майстер-класу слід звертати увагу на те, що в технології його проведення головне – не повідомити й освоїти інформацію, а передати способи діяльності, будь то прийом, метод, методика або технологія. Передати продуктивні способи роботи – одне з найважливіших завдань для педагога, який проводить майстер-клас. Позитивним результатом майстер-класу можна вважати результат, що виражається в оволодінні учасниками новими творчими способами вирішення певної проблеми, у формуванні мотивації до самонавчання, самовдосконалення, саморозвитку.

Основними елементами технології проведення майстер-класу, методичними прийомами є індукція, самоконструкція, соціоконструкція, соціалізація, афішування, розрив, творче конструювання знань, рефлексія [3].

Системоутворюючим елементом майстер-класу є проблемна ситуація-початок, мотивуючий творчу діяльність кожного. Проблема ситуація характеризує певний психічно-запитальний стан суб'єкта (учасника), що виникає у процесі виконання такого завдання, яке вимагає відкриття нових знань про предмет, способи або умови виконання дій. Така проблемна ситуація в технології майстерень називається індукцією (індуктором).

Самоконструкція – це індивідуальне створення гіпотези, тексту, малюнка, проекту. У технології проведення майстер-класу, зазвичай, використовується певний алгоритм пошуку розв'язання педагогічної проблеми: постановка проблеми; панель; об'єднання в групи для вирішення проблеми; робота з матеріалом; представлення результатів роботи; обговорення та коригування результатів роботи.

Соціалізація. Будь-яка діяльність у групі представляє звірку, оцінку, корекцію індивідуальних якостей кожного члена групи, іншими словами, соціальну пробу, соціалізацію.

Афішування – це представлення результатів діяльності керівника та учасників майстер-класу (текстів, малюнків, схем, проектів тощо).

Розрив. Найближче відображають зміст цього поняття слово “розуміння”. Розуміння різне: себе, інших, прийому, методу, технології. Розрив – це внутрішнє усвідомлення учасником майстер-класу неповноти або невідповідності старого знання новому, внутрішній емоційний конфлікт, що спонукає до заглиблення в проблему, до пошуку відповіді, до звірки нового знання з інформаційним джерелом.

Рефлексія – останній і обов'язковий етап: відображення почуттів, відчуттів, що виникли в учасників в ході майстер-класу. Це потужний матеріал для рефлексії самого педагога, який проводить майстер-клас, для удосконалення ним конструкції майстер-класу, для подальшої роботи.

У формі майстер-класу можна продемонструвати: програму (складний, довготривалий шлях); окремі форми роботи, які використовує у своїй діяльності педагог; методи роботи; інноваційні моменти діяльності.

Форми застосування майстер-класу: лекція; практичне заняття; інтегроване заняття (лекційно-практичне, семінар-практикум, лабораторне), майстер-клас на науково-практичній конференції.

Тож, на наше переконання, для підготовки майбутніх дефектологів використання майстер-класів є особливо доречним, так як дозволяє визначити якість професійної підготовки та здійснити своєчасні корективи в освітній процес.

Це підтвердили і наші дослідження, які ми проводили протягом 2016–2018 років. Дисемінація педагогічного досвіду провідних викладачів різних закладів вищої освіти України та практикуючих фахівців Полтавської області для студентів спеціальностей 6.010105 - Корекційна освіта та 016 - Спеціальна освіта здійснювалася у формі майстер-класів у рамках традиційної Всеукраїнської науково-практичної конференції “Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, психологічний, корекційний і медичний аспекти”. Майстер-класи “Використання інформаційних технологій в інклюзивному навчанні дітей з особливими освітніми потребами”, “Практичне використання системи комунікацій PECS в роботі з дітьми з мовленнєвими та поведінковими порушеннями”, “Використання Ебру (техніки малюнка на воді) в роботі з особливими дітьми”, “Прикладні аспекти глибинної психокорекції в спеціальній освіті (при роботі з батьками дітей з психофізичними порушеннями)”, “Діагностика та корекція дисграфії у молодших школярів”, “Мозочкова стимуляція в системі роботи з дітьми раннього віку, СРВГ та РАС”, “Педагогічне моделювання у правовій просвіті спеціального педагога”, “Використання іпотерапії при реабілітації дітей із захворюваннями опорно-рухового апарату” дозволяли студентам зробити свідомий вибір для подальшого навчання за визначеними методиками, методами, технологіями з метою професійного розвитку.

Систематичне проведення майстер-класу “Прикладні аспекти консультування, глибинної психокорекції, психотренінгу в спеціальній освіті” для майбутніх дефектологів відбувалося на практичних заняттях з дисципліни “Основи психотренінгу, психокорекції та психоконсультування” впродовж вивчення дисципліни. Перший майстер-клас проводив викладач під час аудиторних практичних занять для ознайомлення студентів із його структурою та особливостями проведення. Крім того, в процесі майстер-класу, що проходив під керівництвом викладача, студенти опановували технологію консультування, методи психокорекції та тренінгові техніки. Далі, до певної дати (підготовчий етап) студенти готували теоретичний матеріал про тренінг сенситивності у формуванні соціально-перцептивної компетентності в осіб із заїканням; складала план проведення майстер-класу; підбирали арсенал вправ та інструментарій для практичного проведення зазначеного тренінгу. В підготовці студента до свого майстер-класу педагог-майстер надавав допомогу. Крім того, викладач мотивував, консультував і контролював студентів у їх діяльності при проведенні майстер-класу.

В результаті проведеної роботи помічено, що в такому незвичайному режимі навчання більшість студентів не пасивно набувають нові знання, а проявляють пізнавальну і творчу активність. При цьому створюється простір для професійного спілкування з обміну досвідом роботи. Крім того, у студентів виникає бажання підготувати незвичайний майстер-клас, продемонструвати себе як професійно-спрямованого майбутнього дефектолога. Головною метою проведення майстер-класу стає особисте вдосконалення, набуття корисних професійних навичок і вмій, а також творчий аналіз ідей з подальшою їх апробацією на майстер-класі, що дозволяє мотивувати майбутніх фахівців до професійного розвитку.

Майстер-клас – це форма заняття, в якій сконцентровані такі характеристики: виклик традиційній педагогіці; особистість учителя з новим мисленням; спосіб самостійної побудови нових знань за допомогою всіх учасників заняття.

Майстер-клас дозволяє: мотивувати студентів до освоєння навчальних програм; підвищити відповідальність майбутніх фахівців спеціальної освіти за своє навчання; формувати

в студентів системне мислення з навчальних дисциплін та є однією з продуктивних форм професійної розвитку дефектолога.

Список використаних джерел

1. Кашлев С.С. Технология интерактивного обучения. – Мн. : Белорусский верасень, 2005. 196 с. (Педагогика, обращенная в завтра)
2. Кузьмина Н.В., Кухарев Н.В. Технологическая структура деятельности учителя. Гомель, 1976. 186 с.
3. Организация и проведение мастер-классов : метод. реком. / сост. А.В. Машуков; под ред. А.Г. Обоскалова. Челябинск : Челябинский институт переподготовки и повышения квалификации работников образования, 2007. 13 с.
4. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривоноста ін.; за ред. І.А. Зязюна. – [3-тє вид., допов. і перероб.]. Київ : СПФ Богданова А.М., 2008. 376 с.
5. Профессиональные объединения педагогов: методические рекомендации для руководителей образовательных учреждений и учителей / под ред. М.М. Поташника. М. : Центр социальных и экономических исследований, 1997. 120 с.
6. Русских Г.А. Мастер-класс – технология подготовки учителя к творческой профессиональной деятельности // Методист. 2002. № 1. С. 38-40.
7. Шавровська В. Майстер-клас – ефективна форма навчання педагогів // Дошкільне виховання. 2009. № 6. С. 5-6.
8. Чернега О.А. Формування педагогічної майстерності майбутнього інженера-педагога засобами майстер-класу // Вища школа. Гуманізація навчально-виховного процесу. 2009. Вип. XLVII. С. 92-98
9. Ярославцева М. Майстер-клас: особливості використання в системі професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів // Вища школа. Гуманізація навчально-виховного процесу. 2010. Вип. LIII, ч. II. С. 88-93.

The problem issues of the organization and carrying out of the master-class as a form of professional training of the future speech pathologist are highlighted.

The basic understanding of the concept of “master-class” is substantially represented. General approaches to the definition of this concept are given.

As a result of theoretical study of the problem, the forms of application of the master class are indicated: lecture; practice session; integrated classroom, master class at a scientific and practical conference. The forms of demonstration of the master class are considered: the program (a complex, long-term way); separate forms of work used by the teacher in his activity; working methods; innovative moments of activity. Requirements for the organization and carrying out of the master-class are described: the obligatory start from updating of knowledge of each participant on the proposed problem; demonstration of a specific methodological method or methodology, techniques, educational technologies and the transfer of productive methods of work in the master-class process; as a result of a master-class – mastering the participants with new creative ways to solve a certain problem. The structure of the master-class is revealed, the main elements of the technology of its conduction are characterized: induction, self-design, socio-design, socialization, affixing, gap, creative design of knowledge, reflection. The position of the master-class manager is determined. Examples of use of the master-class during the training of future speech pathologists in the framework of the All-Ukrainian scientific-practical conference and practical classes are given.

It is emphasized that the master-class motivates students to master the curriculum; increases their responsibility for their studies; forms a system of thinking for students, promotes professional training and development of the future speech pathologist.

Key words: *master-class, professional training, speech pathologist, structure, technology of conducting.*